

Jan Krško

KAPLE JERONÝMA PRAŽSKÉHO V HOSTOKRYJÍCH

Úvod

Ke specifickým náboženského vývoje Rakovnicka patří výrazné konfesijní změny po první světové válce. Na řadě míst této oblasti se právě vzniklá církev československá (dále jen CČS) stává početně nejsilnějším křesťanským společenstvím. Nastalá situace samozřejmě ovlivnila způsoby vyjadřování zdejších obyvatel v oblasti religiozity. V praktické rovině se tato skutečnost projevila mezi jiným i ve výstavbě nových církevních objektů s odlišným ideovým zaměřením. Přes své postavení nejsilnější konfese však neměla církev československá ani na Rakovnicku dostatek finančních a jiných prostředků, aby ve sféře sakrálních staveb dokázala rozhodujícím způsobem změnit dosavadní religiozně kulturní tvář krajiny. Ojedinelost staveb CČS, a to i v rámci regionu, tak posiluje jejich historický význam bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o relativně nevelký objekt, jakým je například kaple Jeronýma Pražského v Hostokryjích.

Náboženské poměry v Hostokryjích po vzniku republiky

Obdobně jako dnes patřily na sklonku druhého desetiletí 20. století Hostokryje k nepříliš velkým obcím centrálního Rakovnicka. Jejich postavení odrážel i fakt, že lokalita neměla vlastní faru ani kostel. Zdejší věřící tak museli na bohoslužby chodit do nedalekých Senomat.¹⁾

S největší pravděpodobností pak právě prostřednictvím senomatského faráře získávali občané Hostokryj informace o poválečné krizové situaci v římskokatolické církvi. Bouřlivá atmosféra provázející vznik samostatného státu se totiž projevila i v dominantní konfesi, kde dochází k aktivizaci reformního hnutí kněží. Stoupenci změn v církvi zakládají organizaci „Jednotu československého duchovenstva“ a předkládají své požadavky přímo papežské kurii. Vatikán však reformy odmítl a začal nekompromisně postupovat vůči Jednotě. Radikální křídlo reformistů se proto rozhodlo opustit dosavadní konfesi a 8. ledna 1920 založilo samostatnou církev československou. O angažovanosti tehdejšího senomatského faráře Josefa Chalupského v událostech kolem církevního schizmatu nemůžeme mnoho říci. Víme jen, že stejně jako drtivá většina duchovních rakovnického vikariátu vstoupil do Jednoty a zúčastnil se schůzí místní sekce.²⁾ Neexistují však žádné zprávy o jeho vlastní iniciativní práci v Jednotě, takže lze předpokládat, že k reformnímu hnutí kněží přistupoval víceméně pasivně a s určitou opatrností. V každém případě se jméno senomatského duchovního neobjevuje na seznamu skupiny radikálních reformistů.³⁾ K CČS pak zaujímal kritický postoj, který dal několikrát najevo prostřednictvím kazatelny.

---

1) *Catalogus cleri archidioeceseos pragensis 1918. Praha 1918, s. 226.*

2) *SOka Rakovník, f. Římskokatolický farní úřad Lužná, neuspořádáno, Protokoly schůzí vikariátní skupiny rakovnické katolického duchovenstva 1918 – 1919. V současné době máme k dispozici zápisy jen ze tří schůzí zdejší Jednoty. Z těchto dochovaných záznamů pak jméno senomatského kněze nefiguruje v jednom protokolu, kde však nebyli uvedeni všichni přítomní.*

3) *ÚAM CČSH Praha, f. Ohnisko a Klub reformních kněží, sig. All – 49, č. i. 1, Seznam členů Klubu reformních kněží. 71 4)*

Přes tyto skutečnosti mohlo Chalupského vystupování vzbudit u jeho farníků hlubší zájem či paradoxně i sympatie k novému křesťanskému společenství. Vlastní míra popularity dotyčného kněze zde nemusela hrát závažnou roli.

Navíc ve druhé polovině roku 1920 vzrůstá na Rakovnicku propagační aktivita stoupenců CČS, která měla u obyvatel Hostokryj zřejmě větší váhu než Chalupského argumenty. Pro nedostatek pramenů lze jen stěží podat přesný obraz následného procesu akceptování věrouky CČS místními občany. Víme však, že do sčítání lidu 15. února 1921 vstoupila značná část obyvatel Hostokryj do nové církve. Z celkového počtu 296 občanů se tehdy k CČS přihlásilo 143 obyvatel, zatímco jen 132 zůstalo katolíky. CČS tak získala na svou stranu 48 % zdejší populace a stala se nejsilnějším náboženským společenstvím v Hostokryjích.⁵⁾

V následujících týdnech po sčítání lidu se zdejší členové CČS snažili vybudovat vlastní organizační strukturu. Zvláštní úlohu zde sehrál řídicí učitel Gustav Treybal, který patrně inicioval svolání schůze místních stoupenců CČS na 5. března 1921. V úvodu zasedání vystoupil Treybal a promluvil o ideových principech nového křesťanského společenství. Po Treybalově proslovu přistoupilo shromáždění k volbě hostokryjského vedení CČS – rady starších. Na základě výsledků hlasování se tak předsedou rady stal Gustav Treybal, místopředsedou František Klouček, jednatelem Bohuslav Vávra a pokladníkem Otakar Pastor. Radu starších ještě doplňovali František Vomastek, Ludvík Hvězda, František Urban a Marie Mísová. Za náhradníky pak shromáždění určilo Antonína Smetanu, Františka Kučeru a Marii Vomastkovou⁶⁾.

---

4) Při bohoslužbě 29. června 1920 promluvil Chalupský na téma „Národní církev není církví Kristovou“ (SOkA Rakovník, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, Kniha pořádku služeb Božích (Ordo Divinorum) 1906 – 1930, zápis o bohoslužbě 29. června 1920). Na počátku příštího roku pak jedno kázání senomatského duchovního mělo název: „Ježiš v naší republice odmítán – hlavně Církvi československou“ (Tamtéž, zápis o bohoslužbě 23. ledna 1921).

5) *Statistický lexikon v zemi české I. Praha 1923, s. 221. V evidenci okresního úřadu se první přestupy k CČS datují právě až do období kolem sčítání lidu. Tento časový údaj je však s největší pravděpodobností nepřesný, nebo úředníci okresní správy nestačili při návalu práce s vyřizováním žádostí o změnu vyznání včas zaznamenávat všechny přestupy. Zápisy pak zřejmě prováděli vždy za určité období (SOkA Rakovník, f. OkÚ Rakovník, kn. 50, Vystoupení z víry v soudním okrese rakovnickém. Srovnej, tamtéž, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, přestupní lístky ze 14. února 1921 zaslané okresní správou). V senomatské farní knize změn náboženství jsou pak nejstarší přestupy do CČS v případě Hostokryj časově zařazeny až k 1. dubnu 1921 (Tamtéž, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, Kniha změn náboženství ve farní osadě senomatské 1913 – 1950). Řada obyvatel Hostokryj však patrně konvertovala k nové církvi mnohem dříve. Více světla do tohoto problému nemohou vnést ani evidence zhotovené CČS. Seznamy totiž většinou zachycují jen čísla legitimace členů bez data (ACČSH Rakovník, f. Duchovní správa, K – 1a, č. i. 23v, Jmenný rejstřík příslušníků CČS s odkazem na vydané legitimace. Tamtéž, Seznam členů I – III).*

6) S průběhem schůze nás seznamuje prakticky jen článek z regionálního tisku CČS (Hostokryje. Husova stráž pod Krakovcem, 1, 24. března 1921, č. 9, s. 4). O volbě první rady starších 5. března 1921 se sice zmiňuje i dopis hostokryjské samosprávy CČS z pozdějších let, ale velice stručně (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, dopis hostokryjské rady starších z března 1923 bez data). Personální obsazení postu předsedy i ostatních funkcí však teoreticky nebylo ještě definitivní, protože ustavení rady starších mělo vstoupit v platnost až po schválení vyššími církevními a státními orgány. Zatímco ze strany vedení CČS šlo pouze o formální záležitost, okresní úřad se k problému postavil rezervovaně. Odmítl uznat volbu rady starších před schválením základní jednotky správné struktury CČS, kterou měla být náboženská obec. Státní úřady musí nejprve potvrdit samotné pole územní a organizační působnosti rady starších a teprve v návaznosti odsouhlasit ustavení vlastní řídicí instituce (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. ID2 – 8, č. i. 8/Pol. spr., dopis okresní správy politické z 23. března 1921). Ke schválení náboženské obce však mělo dojít až po prokázání její hmotné soběstačnosti. Konkrétně se jednalo především o finanční zabezpečení duchovního správce a o získání vhodného bohoslužebného prostoru. Uvedená skutečnost souvisí s faktem, že CČS nedostávala v této době od státu prakticky žádnou finanční podporu. Hostokryjští stoupenci nové konfese se proto museli spolehnout jen na vlastní prostředky.

Volbou rady starších se Hostokryje zařadily mezi rozrůstající se řadu obcí Rakovnicka s vlastní samosprávou CČS. V regionu se tak vytvářel specifický model církevní správy, představovaný hustou sítí místních rad starších podřízených okresní radě v Rakovníku. Problémy se státním schvalováním jednotlivých rad starších si však v budoucnu vyžádaly modifikaci tohoto systému.⁷⁾

K prvořadým úkolům zvolené rady starších patřilo řešení otázky bohoslužebného prostoru. Za nejvhodnější možnost považovali hostokryjští představitelé CČS využití senomatského hřbitovního kostela sv. Štěpána. Jednalo se sice o katolický objekt, nicméně rada starších se rozhodla odvolat na skutečnost, že kostel sv. Štěpána je v jádře česko-bratrská stavba z předbělohorského období. CČS má pak podle rady starších jako reformační konfese morální právo konat zde bohoslužby.

S touto argumentací se hostokryjští zástupci CČS obrátili na Obecní úřad Senomaty, jakožto patrona kostela.⁸⁾ Ve své iniciativě se musela rada starších spolehnout víceméně na sebe, nebo ve vlastních Senomatech neprojevovali na rozdíl od Hostokryj obyvatelé příliš velký zájem o novou konfesi, a nevznikla zde tedy ani místní samospráva CČS. Na druhé straně většina populace Senomat vystoupila z katolické církve a zůstala bez vyznání, takže se dal očekávat neutrální či dokonce kladný postoj obecní samosprávy k možnosti konat mše CČS v kostele sv. Štěpána.⁹⁾ Senomatské zastupitelstvo pak na své schůzi, konané 30. března 1921, skutečně požadavku rady starších vyhovělo.¹⁰⁾

K celé záležitosti se však negativně postavil farář Chalupský, který několikrát vyzval obecní úřad, aby své protiprávní rozhodnutí stáhl.¹¹⁾ Zároveň se kněz obrátil na arcibiskupství¹²⁾

Závislost na vnitřních zdrojích se ale samozřejmě projeví na možnostech vytvořit samostatnou náboženskou obec. Rozhodnutí okresní správy tak dostávalo představitele CČS v Hostokryjích do určitého začarovaného kruhu. Neschválením zdejší rady starších ze strany státu se totiž její existence stala jen vnitřní církevní záležitostí. V budoucnu pak nemohla počítat s žádnými dotacemi. V této souvislosti však musíme podotknout, že v roce 1921 nebyla státně potvrzena žádná rada starších či náboženská obec na Rakovnicku, a to ani v samotném okresním městě. V celém regionu schválily státní orgány nejprve náboženskou obec v Lišanech, a to 28. května 1923. Rakovnickou pak potvrdily až 21. ledna 1924 (Schematismus československé církve. Praha 1933, s. 116 a 156). Záleželo proto jen na vlastní aktivitě a vůli každé rady starších překonat nepříznivou situaci.

---

7) Krško, J.: *Husovy oslavy CČS na Krakovci z historického hlediska*. Rakovník 1999, s. 11.

8) *Vlastní žádost rady starších senomatské samosprávě se nedochovala a není uvedena ani v jednacím protokolu obecního úřadu (SOka Rakovník, f. Obecní úřad Senomaty, kn. 31, Jednacím protokol 1916 – 1922). Její existence a obsahová forma však vyplývá ze zápisu ze schůze obecního zastupitelstva (Tamtéž, kn. 4, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1911 – 1932, zápis ze schůze 30. března 1921) a z dalších pramenů uvedených v poznámkách č. 10 – 15.*

9) *Při sčítání lidu 15. února 1921 uvedlo v Senomatech z celkového počtu 911 obyvatel svoji příslušnost k CČS jen 66 občanů (Statistický lexikon v zemi české I. Praha 1923, s. 222). Skutečnost, že v Senomatech neexistovala rada starších CČS, dokládají odpovědi na různé dotazníky z Rakovníka (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB3, č. i. 3/IIC – spisy 1921, dopis Františka Kapouna z 21. dubna 1921. Tamtéž, sig. IB5, č. i. 5/IIC – spisy 1923, dopis Českobratrské evangelické kazatelské stanice v Senomatech ze 16. března 1923).*

10) *SOka Rakovník, f. Obecní úřad Senomaty, kn. 4, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1911 – 1932, zápis ze schůze 30. března 1921. Hostokryjští představitelé CČS zaslali senomatské samosprávě za její vstřícný krok děkovný dopis. Text listu však známe pouze z místního tisku CČS (Zasláno. Husova stráž pod Krakovcem, 1, 8. dubna 1921, č. 11, s. 4), kde je nesprávně uvedeno křestní jméno předsedy rady starších.*

11) *Ve fondu Obecního úřadu Senomaty se žádná korespondence s Chalupským ohledně sporu o kostel sv. Štěpána nenachází. Rovněž v jednacím protokolu samosprávě nejsou žádné zprávy o listech senomatského duchovního (SOka*

Rakovník, f. Obecní úřad Senomaty, kn. 31, Jednací protokol 1916 – 1922). Naštěstí máme k dispozici kopii jednoho dopisu Chalupského obecnímu úřadu (SOkA Rakovník, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, opis dopisu obecnímu úřadu z 9. dubna 1921) a pak záznamy z farního jednacího protokolu (Tamtéž, Jednací protokol 1905 – 1925, dopisy obecnímu úřadu odeslané 2. dubna 1921 čj. 80 a 9. dubna 1921 čj. 89).

a okresní politickou správu¹³⁾ s žádostí o pomoc. Nová situace nakonec přiměla zástupce Senomat k větší obezřetnosti. Když se pak 10. dubna 1921 objevili na obecním úřadě lišanský duchovní CČS Josef Hlaváček a předseda hostokryjské rady starších Treybal s žádostí o zapůjčení kostelních klíčů, zdráhal se jim starosta nejprve vyhovět. Ustoupil teprve poté, co Hlaváček s Treybalem slíbili, že veškerou zodpovědnost berou na sebe. Hlaváček tak mohl v kostele sv. Štěpána vykonat první mši CČS v Senomatech. Liturgie se těšila velkému zájmu obyvatel z širokého okolí, avšak převážnou část přítomných tvořili věřící z Hostokryj.

Stejně jako vstup jinověrců do kostela, tak i samotný průběh bohoslužeb vyvolal u senomatského faráře vlnu rozhořčení. Chalupský kritizoval především ten fakt, že Hlaváček vysluhoval svátost oltářní pod obojím způsobem všem, kdo projeví zájem, včetně malých dětí a osob oficiálně vedených jako bez vyznání. Obdobně se senomatský farář stavěl i k Hlaváčkově způsobu veřejné zpovědi. Nakonec pod vlivem vzrušené atmosféry označil mši CČS za znesvěcení kostela a prohlásil, že bude nutno tento bohoslužebný prostor znovu vysvětit.¹⁴⁾

O celé události informoval senomatský kněz arcibiskupství s tím, že „zabrániti vniknutí do kostela hřbitovního nebylo možno se odvážiti, ježto hrstka mužů katolíků byla by nestačila čeliti všelijakým až z Rakovníka zfanatizovaným individuím, která se k bohoslužbám seběhla a vyhrožovala, že si sama pomůže, nedostane-li klíč na obecním úřadě“.¹⁵⁾ Arcidieceze intervenovala u zemské politické správy a doporučila Chalupskému, aby začal organizovat své farníky na obranu katolického kostela.¹⁶⁾

Silná slova o znesvěcení kostela a nutnosti obrany katolického majetku padala v té době stejně často, jako propukaly konflikty mezi oběma církvemi. Vyhrocená tvrzení patřila do tehdejšího kulturního boje, který rozhodně neměl jen konfesijní rámec a kdy žádná strana nezůstávala nikomu nic dlužna. Naštěstí k přímým fyzickým střetům docházelo jen zřídka a většina útoků se omezila právě jen na verbální rovinu.¹⁷⁾ Nám pak tento exkurz k senomatské bohoslužbě nemá v žádném případě vnucovat myšlenku o výjimečnosti celé akce. Spíše jde o potvrzení skutečnosti, že hostokryjská rada starších patřila k aktivnějším samosprávám CČS

---

12) *Dopis arcidiecezi se nedochoval. Odeslání listu však máme zaznamenáno v jednacím protokolu (Tamtéž, Jednací protokol 1905 – 1925, dopis arcibiskupství odeslaný 4. dubna 1921 čj. 83).*

13) *Tamtéž, opisy dopisů okresní správě ze 3. a 6. dubna 1921. Tamtéž, Jednací protokol 1905 – 1925, dopisy okresní správě odeslané 3. dubna 1921 čj. 81 a 6. dubna 1921 čj. 87. Okresní správa ale bezprostředně na žádost faráře nijak nereagovala.*

14) *Nejvíce informací o průběhu bohoslužeb CČS v kostele sv. Štěpána přináší Chalupský (SOkA Rakovník, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, opis dopisu arcibiskupství z dubna 1921. Tamtéž, opis dopisu vikáři z 25. 4. 1921. Tamtéž, Farní kronika Senomaty 1847 -1925). Stanovisko CČS k těmto událostem je zachyceno v jejím regionálním listu (Hradiště senomatské. Husova stráž pod Krakovcem, 1, 23. dubna 1921, č. 12, s. 4). Zde se nachází i poděkování hostokryjské rady starších Hlaváčkově za vykonanou bohoslužbu (Z Hostokrej. Husova stráž pod Krakovcem, 1, 23. dubna 1921, č. 12, s. 4). Neutrální postoj by měla zaujímat senomatská obecní kronika, avšak její autor spíše sympatizuje s CČS (SOkA Rakovník, Pamětní kniha obce senomatské 1884 -1931, s. 265).*

15) *SOkA Rakovník, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, opis dopisu arcibiskupství z dubna 1921. Z jednacího protokolu pak vyplývá, že list byl napsán a odeslán 14. dubna 1921 (Tamtéž, Jednací protokol 1905 – 1925, dopis arcibiskupství odeslaný 14. dubna 1921 čj. 97).*

16) *Dopis arcibiskupství zemské politické správě se nedochoval. Postup církevního vedení však vyplývá z jeho listu senomatskému faráři (Tamtéž, dopis arcibiskupství farnímu úřadu Senomaty z 18. dubna 1921).*

17) *Na Rakovnicku došlo v rámci četných sporů o kostely k fyzickému střetu v Rousínově, kde přívrženci CČS napadli místního faráře (Krško, J.: Rousínov v obraze náboženských konfliktů po rozpadu habsburské monarchie. In: Rakovnický historický sborník, 1, 2000, s. 49 – 66).*

a zároveň o navození představy tehdejších kontroverznějších náboženských poměrů v oblasti.¹⁸⁾

Třebaže arcibiskupství s obranou kostela senomatskými katolíky příliš nepočítalo, nehodlalo na druhé straně bohoslužby CČS v kostele sv. Štěpána tolerovat. Na základě zmiňované intervence katolické hierarchie nařídila zemská správa okresnímu úřadu, aby podle platných zákonů celou záležitost urychleně vyřešil.¹⁹⁾

Okresní správa tak změnila dosavadní netečný postoj a 30. července 1921 zrušila usnesení senomatského zastupitelstva o přístupu CČS do kostela sv. Štěpána.²⁰⁾ Rada starších se ale zřejmě ještě před výnosem okresního úřadu rozhodla, s ohledem na komplikace při první mši, již další bohoslužby v tomto kostele neplánovat.²¹⁾ Náhradu posléze CČS našla v prostorách hostokryjské školy. První liturgie CČS se zde však konala až 1. dubna 1923.²²⁾

K zhodnocení následujícího vývoje CČS v Hostokryjích, po neúspěšném pokusu používat kostel sv. Štěpána, nám brání citelný nedostatek pramenů. Z provenience místní rady starších totiž máme v originálech k dispozici jen tři písemnosti. První se týká návrhu hostokryjských zástupců CČS na personální obsazení jednotlivých biskupských stolců. Z dokumentu vyplývá, že rada starších doporučovala vytvoření sedmi diecézí. Hostokryje pak měly spadat pod rakovnické biskupství, v jehož čele by stál dosavadní lišanský kněz Hlaváček.²³⁾ S obdobnými názory vystoupily i další samosprávy CČS v regionu včetně samotné okresní rady starších. Na sjezdu CČS v srpnu 1921 však došlo ke schválení církevní ústavy, kde se počítalo se západočeskou, východočeskou a moravskoslezskou diecézí. Rakovnicko se tak

---

18) *O větší zainteresovanosti hostokryjských představitelů CČS svědčí například ta skutečnost, že již krátce po vzniku zdejší církevní samosprávy byli schopni na rozdíl od jiných míst Rakovnicka zorganizovat vybírání příspěvků okresní radě starších na plat duchovního (Náš venkov. Husova stráž pod Krakovcem, 1, 4. dubna 1921, č. 10, s. 4). Zprávu z regionálního tisku CČS bohužel nelze ověřit z účetního materiálu rakovnické náboženské obce (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, K – 1a/3, č. i. 70, Účetní kniha 1920 – 1921).*

19) *Dopis zemského úřadu okresní správě nemáme bohužel k dispozici. Existenci listu však dokládá korespondence arcidiecéze se senomatským knězem (SOkA Rakovník, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, dopisy arcibiskupství farnímu úřadu Senomaty z 18. dubna a 12. května 1921).*

20) *Oznámení okresního úřadu se dochovalo pouze v kopii zaslané Chalupskému na vědomí (Tamtéž, dopis okresní správy starostovi obce v Senomatech z 30. července 1921).*

21) *Hostokryjští stoupenci CČS rezignovali na další používání kostela sv. Štěpána i přesto, že jeden zaměstnanec okresního úřadu doporučoval radě starších, aby zákaz nerespektovala, protože stejně nebude nikdo trestán (SOkA Rakovník, Pamětní kniha obce senomatské 1884 -1931, s. 265). O jediné mši nové konfese v kostele sv. Štěpána se později zmínil i nástupce Chalupského na senomatské faře kněz Václav Vlk, když odpovídal na dotaz okresní správy, zda CČS používala či dosud využívá některý katolický bohoslužebný prostor. Konkrétně se vyjádřil v tom smyslu, že „ve zdejších farním obvodech nebyl žádný kostel ani kaple církvi čechoslováckou zabrán. Dle pamětní knihy sice pokoušeli se o vloupání, avšak s nezdarem. To bylo r. 1921“ (SOkA Rakovník, f. OkÚ Rakovník, presidiální spisy, kart. 3, dopis faráře Vlka z 24. září 1926).*

22) *ACČSH Rakovník, f. Duchovní správa, K – 1 a/22, č. i. 89, Ohlášni kniha služeb Božích CČS v Rakovníku 1920 – 1929 I. Tamtéž, f. Rada starších, sig. IB – 8, č. i. 8/IIC – ustavující valná hromada z 6. dubna 1924, zpráva tajemnická.*

23) *Za další biskupy pak rada starších navrhovala význačné představitele nové církve, a to Karla Farského, Emila Dlouhého – Pokorného, Matěje Pavlíka, Ferdinanda Stibora, Antonína Procházku a Václava Rába. Z materiálu ale není patrné, kde by se měla nacházet centra ostatních diecézí (ÚAM CČSH Praha, f. Ústřední rada, sig. AI – 4, č. i. 9/III a1/j, dopis rady starších Hostokryje ze 6. června 1921).*

stalo součástí pražského (západočeského) biskupství v čele s duchovním vůdcem CČS Karlem Farským.²⁴⁾

S volbou Farského na úřad biskupa ale nesouhlasily z věroučných i z osobních důvodů některé náboženské obce. Problémy v ideové rovině se především týkaly postoje Farského k přijetí pravoslavné dogmatiky CČS. V září 1921 tak smíchovská rada starších vydává leták namířený proti hlavě diecéze. Aktivita odpůrců Farského ovšem vyvolala reakce jeho příznivců. Na vedení CČS začaly přicházet nesčetné dopisy jednotlivých rad starších vyjadřující Farskému plnou podporu, takže ve výsledném efektu byla iniciativa Smíchova víceméně eliminována. Mezi řadou prohlášení stoupenců Farského se objevuje i rezoluce rady starších Hostokryje. List hostokryjských zástupců CČS tak ukazuje na jejich poměrně velký zájem o vnitrocírkevní dění.²⁵⁾

Třetí dochovaná písemnost, zhotovená radou starších, vznikla až v březnu 1923. Hostokryjští zde oznamují rakovnické radě starších jména příslušníků CČS ve své obci a personální obsazení místní církevní samosprávy. Ve složení rady starších Hostokryje se oproti stavu před dvěma lety projevila především ta skutečnost, že se dosavadní předseda Treybal odstěhoval do Zbraslavi. Jeho funkci pak převzal Oldřich Richtr. Ke změnám ale došlo i na dalších postech rady. Místopředsedou se stal Václav Kubínek, jednatelem Ludvík Hvězda a pokladníkem Rudolf Pastor. Jako další členy rady pak přehled z roku 1923 uvádí Františka Vávru, Bohumila Milera a Josefa Pastora. V roli náhradníků zde figurují František Urban, Adolf Mís a Josef Kýna. Důvody tak výrazných personálních změn v radě starších za relativně krátké časové období nelze pro nedostatek písemností zjistit.²⁶⁾

---

24) *Do současné doby se v rámci oblasti dochovaly vedle Hostokryj a Rakovníka (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, opis dopisu okresní rady starších z 1. června 1921. ÚAM CČSH Praha, f. Ústřední rada, sig. AI – 4, č. i. 9/III a1/f, dopis okresní rady starších Rakovník z 1. června 1921) jen návrhy rad starších z Kounova (ÚAM CČSH Praha, f. Ústřední rada, sig. AI – 4, č. i. 9/III a1/j, dopis rady starších Kounov z 5. června 1921), Lišan (Tamtéž, dopis rady starších Lišany ze 3. června 1921) a Městečka (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, dopis rady starších Městečko ze 4. června 1921). Stanoviska těchto samospráv CČS se prakticky shodovala s výjimkou rady starších Kounov, která místo Antonína Procházky prosazovala pozdějšího skutečného biskupa východočeské diecéze Gustava Adolfa Procházku. Mohlo však jít pouze o nešťastnou záměnu křestního jména. Jednotný postup zdejších rad starších vycházel z okresní konference CČS ze dne 29. května 1921 (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, pozvání na okresní konferenci CČS na 29. květen 1921. Tamtéž, prezenční listina účastníků okresní konference 29. května 1921). Na shromáždění se delegáti jednotlivých rad starších dohodli, že budou prosazovat vedle již zmiňovaných záležitostí ohledně počtu diecézí a osoby rakovnického biskupa i požadavek, aby se vůbec celé volby z organizačních důvodů odložily. Do dalšího termínu voleb pak účastníci schůze považovali za nezbytné změnit způsob hlasování v tom smyslu, že by o biskupovi rozhodovali jen členové CČS z dané diecéze. V závěru okresní konference se přítomní usnesli sestavit delegaci, která měla připomínky projednat s církevním vedením v Praze (ÚAM CČSH Praha, f. Ústřední rada, sig. AI – 4, č. i. 9/III a3, dopis delegace okresní konference rad starších v Rakovníku z 30. května 1921). Vůdčí činitelé CČS ale většinu požadavků z Rakovníka odmítli. Zdejší stoupenci CČS tak museli bezprostředně přistoupit k volbám a vybrat vhodné kandidáty pro všechna biskupství (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, dopis místním radám starších z 31. května 1921).*

25) *ÚAM CČSH Praha, f. Ústřední rada, sig. AI – 8, č. i. 1/Va107, dopis rady starších Hostokryje z 28. září 1921. Obdobně jako hostokryjští představitelé CČS se k otázce postavila i samotná rakovnická okresní rada starších (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, opis dopisu konzistoři církve československé ze 4. října 1921. Tamtéž, opis dopisu radě starších Smíchov ze 4. října 1921. ÚAM Praha, f. Ústřední rada, sig. AI – 8, č. i. 1/Va53, dopis rady starších Rakovník ze 4. října 1921).*

26) ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921, dopis hostokryjské rady starších z března 1923 bez data. Srovnej, Hostokryje. Husova stráž pod Krakovcem, 1, 24. března 1921, č. 9, s. 4.

Fluktuace členů rady starších se však s největší pravděpodobností podstatně neodrazila na vlastní činnosti tohoto orgánu, nebo i v dalších letech patřila hostokryjská samospráva CČS k těm aktivnějším. Svědčí o tom poděkování rakovnické rady starších zveřejněné v církevním tisku na počátku roku 1926. Rakovníčtí zástupci CČS zde chválí stoupence konfese v Hostokryjích, že jako první ze všech okolních obcí uspořádali sbírku na stavbu kostela v okresním městě.²⁷⁾ Celé akci předcházela apel rakovnických představitelů CČS zdejší radě starších, který je zároveň posledním dokladem o existenci hostokryjské samosprávy tohoto náboženského společenství.²⁸⁾

Problémy se státním schvalováním jednotlivých rad starších totiž nakonec vedly ke změně systému správní struktury CČS na Rakovnicku. Místo husté sítě lokálních církevních samospráv podřízené okresní radě starších se prosazuje existence několika na sobě nezávislých rad starších. V reorganizačním procesu proto záleželo na tom, která z místních církevních samospráv převezme řízení náboženského života i pro okolní vesnice. Zdejší zástupci CČS sice projevovali výraznější aktivitu než jejich kolegové z řady sousedních vsí, avšak s ohledem na celkové postavení obce se zřejmě Hostokryje nemohly stát přirozeným centrem určité oblasti.²⁹⁾ Relativní blízkost Rakovníka a možné problémy při plnění základních kritérií pro státní uznání zřejmě nakonec vedly k zániku rady starších Hostokryje. Obec tak přešla pod přímou pravomoc rakovnických představitelů CČS.³⁰⁾

Likvidace místní samosprávy CČS se však patrně výrazněji neodrazila na popularitě této náboženské společnosti v Hostokryjích. V průběhu druhé poloviny 20. let lze v obci i nadále zaznamenat určité konfesní změny ve prospěch CČS, třebaže menšího rozsahu než v předcházejícím období.³¹⁾ Koneckonců na zajištění běžných církevních úkonů, které stejně i dříve vykonávali v Hostokryjích rakovníčtí kněží, se reorganizace správy CČS prakticky nepodepsala.³²⁾ Při sčítání lidu roku 1930 se tak k CČS hlásilo 59 % obyvatel Hostokryj.³³⁾

Stoupenci CČS sice měli v obci převahu, nikoliv však absolutní většinu. Z tohoto důvodu se nám může jevit prostor daný CČS v kapitole o všeobecné náboženské situaci v Hostokryjích nepřiměřeně velký. Jako pochopitelné se pak zdají závěry o určité tendenčnosti výše uvedených skutečností. Katolická menšina však přes svoji relativně velkou početní sílu ve vlastní činnosti za přívrženci CČS více než zaostávala. Pro období první republiky totiž není známa

---

27) Z Rakovníka. Český zápas, 9, 28. leden 1926, č. 5, s. 5. Zprávu bohužel nelze ověřit z účetního materiálu rakovnické náboženské obce.

28) ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB10, č. i. 10/IIC – spisy 1925, dopis místní radě starších Hostokryje z 18. srpna 1925.

29) Činnost většiny místních rad starších není sice dosud prakticky zmapována, avšak určitý obrázek o jejich práci si badatel může udělat ze spisového materiálu rakovnické náboženské obce. Zde se nachází korespondence rakovnických představitelů CČS s jejich kolegy z okolních obcí, která často tvoří jediný doklad o existenci jednotlivých lokálních rad starších (ACČSH Rakovník, f. Rada starších, sig. IB2, č. i. 2/IIC – spisy 1921. Tamtéž, sig. IB3, č. i. 3/IIC – spisy 1921).

30) Schematismus československé církve. Praha 1933, s. 156.

31) SOkA Rakovník, f. OkÚ Rakovník, kn. 50, Vystoupení z víry v soudním okrese rakovnickém. Srovnej, f. Římskokatolický farní úřad Senomaty, neuspořádáno, Kniha změn náboženství ve farní osadě senomatské 1913 – 1950).

32) Od první mše 1. dubna 1923 sloužili rakovníčtí duchovní v Hostokryjích liturgie asi čtyřikrát do roka, a to bez ohledu na existenci místní rady starších (ACČSH Rakovník, f. Duchovní správa, K – 1 a/22, č. i. 89, Ohlášni kniha služeb Božích CČS v Rakovníku 1920 – 1929 I).

33) Příslušnost k římskokatolické církvi uvedlo 37% zdejších občanů (Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha 1934, s. 297).

jediná iniciativa hostokryjských katolíků. Příčinou je s největší pravděpodobností absence místního farního úřadu, a s tím spojená orientace zdejších katolíků na případné aktivity kněze v sousedních Senomatech. Hostokryjští katolíci jistě určitým způsobem projevovali svoji příslušnost ke své konfesi, avšak na samotné dění v obci měly jejich postoje výrazně omezený vliv.

Tyto faktory samozřejmě hrály při rozhodování o ideovém zaměření hostokryjské kaple závažnou roli. Bez znalosti alespoň obrysových religiozních atmosfér v obci nám může řada okolností kolem vzniku zdejší kaple zůstat skryta. V tomto ohledu pak spíše pochopíme smysl pro někoho snad obsírnější exkurze do oblasti vývoje CČS v Hostokryjích, a to přes nesporný fakt, že se jedná o záležitost lokálního významu.

II. Stavba obecní kaple

Jediným sakrálním objektem v Hostokryjích byla zdejší obecní kaple, která se však na počátku 20. století nacházela v katastrofálním stavu. Rekonstrukci či případnou výstavbu nové kaple však místní zastupitelé z finančních důvodů neustále odkládali. S určitým řešením přišel až roku 1920 člen obecní samosprávy Ludvík Palkoska v souvislosti s uprázdněním místa zdejšího ponocného. Palkoska doporučoval nepřijímat již nového ponocného a jeho práci rozdělit mezi hostokryjské obyvatele. Odpadly by tak problémy s hmotným zabezpečením ponocného a získané finanční rezervy se mohly využít na stavbu kaple. Obecní zastupitelstvo Palkoskův návrh schválilo za předpokladu, že kladné stanovisko zaujmou i jednotliví občané.³⁴⁾ Hostokryjští ale nehodlali brát povinnosti ponocného na sebe, a obecní úřad proto musel hledat placeného zájemce. Palkoskova iniciativa tak skončila neúspěšně.³⁵⁾

Představitelé obce však i nadále vedli celou záležitost v patrnosti, jak o tom svědčí zápis ze schůze obecního zastupitelstva 7. září 1921. Shromáždění se zde usneslo zahájit v případě dostatečného množství prostředků v obecním rozpočtu opravu kaple.³⁶⁾ S největší pravděpodobností pak právě opět finanční problémy pozdržely realizaci záměru, takže teprve v létě příštího roku vznikl stavební plán budoucí kaple.

V této souvislosti je třeba upozornit na v jistém smyslu nelogické změny v otázce řešení problému, zda nechat stávající kapli, či nikoliv. Přesněji řečeno, v protokolech ze zasedání obecního zastupitelstva se někdy hovoří o rekonstrukci, jindy o výstavbě nového objektu. Představitelé Hostokryj zřejmě neměli jasnou představu, která z variant je výhodnější. Situace se mění až po zhotovení plánu kaple, kde se již jednoznačně počítá s novostavbou.

O samotném plánu kaple nemůžeme mnoho říci, protože se k objektu žádná projektová dokumentace nedochovala. Víme však, že po předložení projektu zdejší samosprávě 3. července 1922 vzbudil návrh rozporuplné reakce. Starosta obce Václav Palkoska kritizoval ideový rámec kaple jako objektu CČS. Poukazoval na skutečnost, že výstavba kaple bude financována z obecních peněz, takže musí sloužit všem občanům bez rozdílu vyznání. Koneckonců i přes výrazné konfesní změny zůstávala v Hostokryjích více než třetina obyvatel ka-

34) SOKA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 2. května 1920. Předpokládaný zisk z nevyplácení mzdy ponocnému ale zdaleka nemohl krýt všechny výdaje spojené se stavbou nové kaple. Zdejší samospráva totiž odměňovala ponocného 5 Kč za jednu noční směnu (Tamtéž, zápis ze schůze 29. listopadu 1920).

35) Tamtéž, zápis ze schůze 10. října 1920.

36) Tamtéž, zápis ze schůze 7. září 1921.

Snímek hostokryjské kaple zhotovený jen několik let po vzniku objektu (Obecní úřad Hostokryje)

tolíky. Starosta tak navrhoval neupravovat výzdobu kaple symbolikou určité církve, ale koncipovat celkový vzhled stavby ve všeobecně křesťanském duchu.

Starostův postoj se zřejmě nesetkal u ostatních členů zastupitelstva s jednoznačnou podporou, nebo bylo nakonec rozhodnuto zahájit výstavbu a řešení otázky výzdoby odložit na další schůzi.³⁷⁾

Představitelé Hostokryj se pak problémem budování kaple zabývali až 10. září 1922, kdy si na zasedání opětovně prohlédli stavební plány. V zápisu z této schůze se poprvé objevuje jméno autora projektu, a to architekta Václava Zábranského z Kněževsi. Nás pak okolnost, že autorství plánu je zdůrazňováno až v záznamu z 10. září, vede k domněnce o existenci dvou návrhů podoby kaple. Teoreticky vzato, zapisovatel, aby upozornil na fakt, že jeden projekt si zastupitelstvo prohlíželo 3. července a druhý 10. září, uvedl u jednoho z nich jméno tvůrce. V každém případě se nakonec objekt budoval podle návrhu Zábranského.

Zástupci obce sice na schůzi 10. září 1922 plán Zábranského předběžně akceptovali, avšak nesouhlasili s výší předpokládaných výdajů. Rozhodli se posunout realizaci projektu až na jaro 1923 a mezitím přesvědčit architekta, aby se pokusil snížit náklady na stavbu.³⁸⁾ Při projednávání obecního rozpočtu na rok 1923 se pak zastupitelstvo usneslo vyčlenit na vybudování kaple 3000 Kč.³⁹⁾ Na žádost hostokryjských představitelů provedl sice Zábranský

některé úpravy v projektové dokumentaci, avšak docílil tím jen minimální změny v oblasti finančního zatížení stavby. Obecní zastupitelstvo přesto Zábranského nové návrhy plně schválilo.⁴⁰⁾

V průběhu jara 1923 došlo k demolici zbytků staré kaple a na jejím místě se přistoupilo k budování nového objektu.⁴¹⁾ Se zahájením stavebních prací se pro představitele Hostokryj stala více než aktuální otázka výzdoby kaple. Na schůzi obecního zastupitelstva 16. dubna 1923 vystoupil Rudolf Pastor s požadavkem umístit na průčelí budovy husitský kalich. Většina přítomných se po následné diskusi postavila k Pastorovu návrhu kladně.

Kaple se tak měla stát objektem CČS bez ohledu na skutečnost, že toto náboženské společenství nezískalo v Hostokryjích tak výraznou převahu jako v jiných obcích Rakovnicka. Bezpochyby k hlavním důvodům postupu zdejší samosprávy patřila konfesní orientace jejích členů. Na zasedání 16. dubna bylo z devíti přítomných zastupitelů sedm stoupenců CČS. Pak nás již nemůže překvapit, že při rozhodování o umístění kalicha na kapli podpořilo návrh šest poslanců, dva se vyslovili proti a jeden se zdržel hlasování.

Představitelé obce se ale museli ohlížet i na mínění obyvatel Hostokryj. V této rovině zřejmě sehrálo důležitou roli aktivnější působení přívrženců CČS v obci než jejich katolic-

---

37) *Tamtéž, zápis ze schůze 3. července 1922.*

38) *Tamtéž, zápis ze schůze 10. září 1922. V současnosti bohužel neznáme, jakou konkrétní výši nákladů uvedl ve svém projektu Zábranský. V obecní kronice jsou pak výsledky schůze z 10. září 1922 interpretovány ve smyslu, že se hostokryjská samospráva právě na tomto zasedání rozhodla postavit kapli (Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 18).*

39) *SOka Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 10. listopadu 1922. Pro nedostatek písemností nelze údaj ověřit z účetního materiálu obecního úřadu.*

40) *Členové hostokryjské samosprávy nejprve na své schůzi 25. března 1923 pověřili starostu, aby vedl se Zábranským jednání kolem snížení nákladů na stavbu (Tamtéž, zápis ze schůze 25. března 1923). Přepracovanou projektovou dokumentaci pak zastupitelstvo potvrdilo 3. dubna 1923 (Tamtéž, zápis ze schůze 3. dubna 1923).*

41) *O prvních stavebních aktivitách nás informuje prakticky jen obecní kronika, a to velice stručně (Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 18 – 19).*

kých sousedů. Všeobecné vědomí o výraznější činnosti CČS s největší pravděpodobností zatlačilo do pozadí případné argumenty o reálném postavení jednotlivých církví.⁴²⁾

Další stavební práce tak probíhaly v duchu jednoznačného konfesního pojetí kaple. O vlastním průběhu budování objektu nemáme prakticky žádné zprávy. S ohledem na zápisy ze schůzí zastupitelstva lze jen odvodit, že na počátku května roku 1924 se stavba chýlila ke svému závěru.⁴³⁾ V prvních májových týdnech pak mohli hostokryjští občané spatřit víceméně dokončenou kapli. Její tehdejší vzhled se prakticky nelišil od dnešní podoby.

Objekt má půdorys ve tvaru písmene T, kde k průčelní straně obdélníka o rozměrech 2,6 × 1,8 m byla ještě přistavěna zeď o délce 3,3 m. Průčelí pak architekt orientoval na sever. Uprostřed čelní zdi se nachází vchod a po jeho stranách pamětní desky se jmény padlých v první světové válce. Přistavěné průčelí je zakončené stříškou osazenou prejzovou krytinou. Stříška představuje dynamický prvek kaple, nebo podobou vlny navozuje atmosféru pohybu. Nad vstup umístil stavitel reliéfně pojatý husitský kalich.

Vchod má obdélný tvar, pouze v horní části je lichoběžníkově zkosený. Vytváří tak dojem drapérie. Pro zabezpečení vnitřních prostor se do vchodu nainstalovala okrasná mříž. Vstupní otvor znamená zároveň jediný zdroj osvětlení interiéru kaple. Věžička vyzdvížená nad vlastní stavbu slouží totiž jen k zavěšení zvonce a neumožňuje průnik světla do vnitřního prostoru kaple. Jehlancovou osmibokou stanovou střechu věže nese osm trámů, mezi nimiž existuje

volný prostor. Věž tak působí lehkým, vzdušným dojmem. Střechu věže pak zakončuje špička jehlovitého tvaru s baňkou a cibulkou.

Samotná obdélníková stavba kaple výškově přesahuje přistavěnou průčelní zeď. Římso vlastního objektu je v ose vchodu přerušena a její část zasahuje do oblasti střechy. V této části se pak nachází již zmiňovaný kalich, který vedle funkce symbolu má i dekorativní význam. Z obdobně estetických důvodů nechal architekt před kaplí oplotit prostranství o rozměrech 3,7 × 2,4 m, kam byly vysázeny okrasné keře.

Nevelký vnitřní prostor s plochým stropem dostal výrazně strohý ráz bez jakékoliv výzdoby. Z architektonického hlediska neznamenal tedy budování hostokryjské kaple převratnou událost. To vyplývá z celkové hodnoty stavitelské činnosti Zábranského, která nepřekročila regionální rámec.⁴⁴⁾ Na druhé straně, s ohledem na současný stav budovy, odvedli architekt i dělníci vcelku fortelnou řemeslnou práci. Spokojenost byla zřejmě i na straně hostokryjské samosprávy, protože obecní zastupitelstvo bez případných komentářů slíbilo zaplatit veškeré náklady na stavbu ve výši 8400 Kč.⁴⁵⁾

---

42) SOKA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 16. dubna 1923. Srovnej, SOKA Rakovník, f. OkÚ Rakovník, kn. 50, Vystoupení z víry v soudním okrese rakovnickém.

43) SOKA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 4. května 1924.

44) Zábranský vesměs navrhoval obytné a hospodářské budovy pro zemědělské usedlosti. Některé jeho projekty se nacházejí mezi písemnostmi rakovnické berní správy (SOKA Rakovník, f. Berní správa Rakovník, kart. 37, inv. č. 156, Janov – plány a spisy katastru. Tamtéž, kart. 70, inv. č. 177, Milostín – plány. Tamtéž, kart. 78, inv. č. 180, Nesuchyně – plány. Tamtéž, kart. 91, inv. č. 193, Přílepy – plány). Z významnějších prací snad stojí za pozornost plán provozní budovy dolu František II (SOKA Rakovník, f. Obecní úřad Kněževy, kart. 3, stavební věci).

45) Uvedenou hodnotu nákladů však můžeme zpochybnit tím, že se sice objevuje v zápisech ze schůzí (SOKA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 21. června 1924) a v obecní kronice (Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 19), nicméně ji nelze pro absenci písemností ověřit z účetního materiálu obecního úřadu.

III. Slavnostní otevření kaple a jeronýmské poutě

V průběhu závěrečných prací vyvstala před zástupci Hostokryj otázka, jakým způsobem důstojně oslavit vybudování kaple. Na schůzi místní samosprávy 4. května 1924 se proto představitelé obce rozhodli vytvořit zvláštní „komitét“, který by vedle organizačních záležitostí kolem završení výstavby zajistil i přípravu ke slavnosti otevření kaple.⁴⁶⁾

K otázce personálního složení „komitétu“ chybí jakákoliv písemná dokumentace. Můžeme ale předpokládat členství nového řídicího učitele Josefa Seidla. Podle záznamu v obecní kronice se totiž Seidlovi podařilo prosadit, aby se kaple pojmenovala po Jeronýmu Pražském. Ze Seidlovy iniciativy se též slavnost otevření kaple měla koncipovat jako první jeronýmská pouť, která by se každoročně opakovala vždy první červnovou nedělí po výročí smrti tohoto kostnického mučedníka. V roce 1924 tak oslava připadala na 1. červen.⁴⁷⁾

Důvody Seidlova návrhu nelze přesně stanovit, protože Jeroným žádný vztah k Hostokryjím neměl. S největší pravděpodobností se Seidl a následně s ním i ostatní hostokryjští představitelé pokoušeli vytvořit určitou protiváhu k nedalekému hradu Krakovci, kde se pravidelně konaly velké poutě k památce Jana Husa.⁴⁸⁾

O postoji zdejších zastupitelů ke slavnosti otevření kaple jako k prestižní záležitosti pak svědčí skutečnost, že se k účasti na akci pokoušeli získat i Farského. Prostřednictvím hostokryjské rady starších se obecní úřad obrátil na

rakovnického kněze CČS Rudolfa Konečného, aby přímo u Farského v této věci intervenoval. Konečný sice napsal tomuto duchovnímu vůdci CČS výrazně citově zabarvený list, nicméně Farský již slíbil účast na jiné akci, a tak musel pozvání odmítnout. Organizátoři slavnosti se tedy rozhodli zaangažovat do celé záležitosti jen osobnosti z Rakovnicka.⁴⁹⁾

Přes nepřítomnost Farského se první jeronýmská pouť měla těšit velkému zájmu obyvatel z širokého okolí, takže podle obecní kroniky nebylo „pamětníka, aby někdy v Hostokryjích tolik lidí účastno bylo“.⁵⁰⁾ V úvodní části oslav vystoupilo několik řečníků z Hostokryj a Rakovníka. Následovala hudební vložka, kdy místní žáci přednesli několik básní a rakovnický pěvecký sbor CČS zapěl husitský chorál „Ktož jsú boží bojovníci“. Hlavním bodem programu slavnosti pak byla mše sloužená duchovním Konečným. Za pozornost stálo závěrečné slovo starosty Václava Palkosky. Ve svém projevu totiž oznámil předání kaple nikoliv CČS, ale široké veřejnosti. Jednoznačné ideové pojetí kaple jako stavby CČS nicméně Palkoskovy výroky nemohly narušit.⁵¹⁾

---

46) *SOkA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 4. května 1924.*

47) *Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 19. Věrohodnost zprávy o Seidlových aktivitách však snižuje fakt, že kronikářské záznamy vedl právě sám řídící učitel.*

48) *Základní údaje k Husovým slavnostem na Krakovci obsahuje monografie: Krško, J.: Husovy oslavy CČS na Krakovci z historického hlediska. Rakovník 1999.*

49) *ÚAM CČSH Praha, f. Karel Farský, sig. AVI – 48, č. i. 2296.*

50) *Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 19. Vysokou návštěvnost potvrdila při rozhovoru 16. května 2001 i přímá účastnice slavnosti otevření kaple Marie Bidrmanová (nar. 1913), avšak stejně jako zpráva z kroniky bez konkrétnějšího údaje.*

51) *Nejvíce informací o průběhu první jeronýmské poutě nalezneme v obecní kronice (Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 19). Stručné zprávy o konání slavnosti otevření kaple se objevují i v ohlášni knize rakovnické duchovní správy (ACČSH Rakovník, f. Duchovní správa, K – 1 a/22, č. i. 89, Ohlášni kniha služeb Božích CČS v Rakovníku 1920 – 1929 I) a ve článku z regionálního tisku (Z Hostokrej. Naše snahy, 6, 24. května 1924, č. 21, s. 4). Toto oznámení z novin uvádí mezi organizátory poutě vedle obecního úřadu a CČS i Místní osvětovou komisi Hostokryje. Na základě výpovědi Bidrmanové měli při první jeronýmské pouti u kaple vystoupit jen řečníci a zbytek oslav probíhal ve zdejší škole. Uvedená skutečnost se ale neshoduje se zápisem v obecní kronice.*

Pohlednice Hostokryj z období první republiky (Obecní úřad Hostokryje)

Hostokryjští však oslavovali dokončení kaple v jistém smyslu předčasně, neboť objekt ještě neměl vnitřní zařízení. Zdejší rada starších se tak snažila do příští jeronýmské poutě tento nedostatek odstranit. S ohledem na finanční problémy se obrátila na obecní úřad, zda by nezaplatal výlohy spojené s nákupem vybavení do kaple. Místní zastupitelstvo projevovalo, stejně jako rada starších, zájem o kompletní vyřešení všech problémů týkajících se kaple, a tak na své schůzi 24. dubna 1925 žádosti vyhovělo.⁵²⁾

Na základě subvence obecní samosprávy pak hostokryjští stoupenci ČČS pořídili oltář a obraz. V případě oltáře jde v duchu reformační tradice ve své podstatě o oltářní menzu. Jednoduchá truhlářská práce o rozměrech 1 × 1,1 × 0,5 m má jednotlivé hrany zpevněny lištami. Na čelní straně pak je připevněn dřevěný kalich. Vzhledem ke stísněným podmínkám v kapli se oltář musel pro konání bohoslužeb vždy vynést před vchod na volné prostranství. Přes částečné poškození kalichu se oltář dochoval do současné doby.

Jiný osud měl obraz, který se podle sdělení Františka Kotíka nacházel v kapli jen do roku 1945.⁵³⁾ Dnes již přesně neznáme ani námět obrazu. Jen na základě ústního svědectví Jiřího Skoupého víme, že na obraze byla vyobrazena postava se „středověkým biretem“. S ohledem na pojmenování kaple se tak s největší pravděpodobností jednalo o Jeronýma Pražského.⁵⁴⁾ Tuto skutečnost potvrzuje i Kotík. Podle Kotíkovy výpovědi byly ve 30. letech v kapli obrazy Husa a Jeronýma. K existenci druhého obrazu však chybějí jakékoliv jiné zprávy.

Po dovybavení kaple vnitřním inventářem se další jeronýmské poutě mohly uskutečnit v důstojnějších podmínkách. O jejich průběhu však nemáme téměř žádné písemné informace. Výjimku tvoří několik oznámení v mešní knize ohlášek a krátký článek v tisku ČČS věnovaný třetímu výročí poutě. Novinová zpráva je ve své podstatě jen pozvání na slavnost.⁵⁵⁾ Ze záznamů v ohláškové knize lze prakticky vyvodit pouze tu skutečnost, že se poutě konaly pravidelně alespoň do roku 1931, přičemž poslední dvě léta nebyl přesně dodržen termín akce, tj. první červnová neděle po

výročí Jeronýmova upálení. Pro další období pak nejsme schopni cokoliv konkrétnějšího stanovit, neboť v ohlášni knize již neexistovala přesná evidence mší.⁵⁶⁾

Více světla snad do problému vnáší výpověď Skoupého, podle kterého se poslední mše u kaple konala roku 1932. V příštích letech se všechny bohoslužby odehrávaly pouze v místní škole, a to bez přímé vazby na původní koncepci jeronýmské poutě. Do hostokryjské školy pak docházel kněz sloužit mše až do roku 1957, kdy byla pod tlakem státních orgánů zrušena většina venkovských středisek duchovní správy rakovnické náboženské obce.⁵⁷⁾

---

52) SOKA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 3, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1918 – 1935, zápis ze schůze 24. dubna 1925.

53) Ústní svědectví Františka Kotíka (nar. 1929) ze dne 3. října 2001. Z výpovědi Kotíka též vyplývá, že obraz nechal odstranit národní výbor v souvislosti s instalací pamětní desky protifašistického bojovníka Antonína Kouteckého. Toto tvrzení bohužel nelze podepřít písemným materiálem.

54) Ústní svědectví Jiřího Skoupého (nar. 1925) ze dne 16. května 2001. Obraz byl zřejmě pouhou reprodukcí, protože za obě položky inventáře kaple zaplatila obec jen 210 Kč (Tamtéž, kart. 2, inv. č. 69, finanční spisy, Obecní účet za rok 1925).

55) Hostokryje u Rakovníka. Český zápas, 9, 3. června 1926, č. 23, s. 5.

56) ACČSH Rakovník, f. Duchovní správa, K – 1 a/22, č. i. 89, Ohlášni kniha služeb Božích ČČS v Rakovníku 1920 – 1929 I. Tamtéž, nesignováno, Oznámení při bohoslužbách 1930 – 1934 II. K následujícím letům se žádné mešní ohlášni knihy nedochovaly.

57) Horek, O.: Historie Církve československé v Rakovníku. Události 1945 – 1971. Obrazová kronika 1972 – 2000. Rakovník 2001, s. 62.

Současný stav hostokryjské kaple. Pohled ze severovýchodu a severu (foto autor)

Na poměrně krátkém trvání jeronýmských poutí se zřejmě hlavní měrou podepsala v celkovém výhledu nižší účast, než si organizátoři představovali. Slavnosti sice podle tvrzení Skoupého vzbudily zájem široké veřejnosti z Hostokryj a z okolních vsí, ale počet přítomných zdaleka nedosahoval návštěvnosti krakoveckých shromáždění.

Se zánikem jeronýmských poutí zůstalo místní kapli její uplatnění především ve funkci zvonice. Podle zápisu v obecní kronice zvonil zdejší ponocný poledne, večerní klekání a především pak při úmrtí některého obyvatele Hostokryj. V rámci pohřbu se nejprve v domě zemřelého vykonaly církevní obřady. Následně se seřadil smuteční průvod, který doprovázel zesnulého z obce až na senomatský hřbitov. Jakmile průvod vykročil ke svému cíli, začal ponocný vyzvánět, a to až do chvíle, kdy pozůstalí s rakví překročili hranici obecního katastru.⁵⁸⁾

Tuto službu obstarával ponocný všem zemřelým bez ohledu na jejich vyznání, což nebylo v celostátním měřítku samozřejmostí. Římskokatolická církev totiž ve svých objektech zakazovala vyzvánět jinověrcům. Důvody tolerantních poměrů v Hostokryjích zřejmě tkví nejen v otevřenějším přístupu CČS, ale i ve snaze některých zastupitelů dát kapli neutrální ideovou podstatu.

Tendence určité snášenlivosti ze strany CČS se pak projevy i po druhé světové válce. Místní národní výbor se totiž na své schůzi 3. září 1945 rozhodl umístit do kaple nad oltář pamětní desku protifašistickému bojovníku Antonínu Kouteckému.⁵⁹⁾ Na desce se však obje-

---

58) *Obecní úřad Hostokryje, Pamětní kniha obce v Hostokryjích (1912) 1926 – 1979, s. 98.*

59) *SOkA Rakovník, f. Obecní úřad Hostokryje, kn. 4, Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1935 – 1948, zápis ze schůze 3. září 1945.*

vily některé skutečnosti, které ve spojení se sakrálním objektem působily zajímavým dojmem. Vedle nápisu „na věčnou paměť národního mučedníka – hlasatele socialismu“ se především jednalo o rudou pěticípou hvězdu. Stanovisko CČS k odhalení pomníku nemáme sice v písemné podobě, avšak podle svědectví Skoupého bylo jednoznačně pozitivní. Pamětní deska zůstala na svém místě i po listopadových událostech, takže dosud může dokumentovat zvláštní projev celospolečenské atmosféry ve druhé polovině 40. let.

Závěr

Výstavba nové hostokryjské kaple a pořádání jeronýmských poutí bezpochyby znamenaly v úzkém pojetí dějin obce podstatné události. S ohledem na demografické a správně politické postavení Hostokryj chápeme jako nezanedbatelný ten fakt, že se zdejších oslav Jeronýma Pražského zúčastnili občané z řady sousedních obcí. Poutě se tak staly jednou z mála akcí, která svou úlohou překračovala hranice vlastní obce. V otázce samotné kaple pak vycházíme ze závěru, že objekt patří i přes kontroverzní architektonickou hodnotu k čelným hostokryjským stavbám. Míra významu v lokální rovině ale pochopitelně klesá již ve vztahu k vlastnímu regionu. Přesněji řečeno, popisované události nemohly na Rakovnicku zásadním způsobem ovlivnit společenský vývoj.

V této souvislosti se tak nabízí otázka, zda nevěnujeme hostokryjské kapli a jeronýmským poutím příliš velký prostor. Před vyslovením jednoznačné odpovědi však musíme vzít na zřetel ideovou rovinu. Svou originalitou zde působí myšlenka pěstování jeronýmského kultu jako protiváhy či lépe řečeno dialektické vyváženosti k husovské tradici na Krakovci. Realizace představy dvou poutních center ve vzájemné ideové provázanosti znamenala bezesporu zvláštní pokus o změnu místní religiozně kulturní tváře krajiny. Po této stránce pak význam kaple a poutí přesahoval hranice Rakovnicka, nebo i v samotné CČS nebyly příliš časté projevy úcty k Jeronýmu Pražskému.

Svou historickou hodnotu rovněž přinášejí sledované události pro v současné době zdůrazňovanou tematiku každodenního života. Náboženská stránka hrála v první republice nadále závažnou roli, a proto poznání různých aspektů religiozity i v rámci úzce vymezené oblasti patří k důležitým faktorům pro vytvoření komplexní představy obrazu doby.

Seznam zkratk:

ACČSH – Archiv církve československé husitské

CČS – Církev československá

CČSH – Církev československá husitská

OkÚ – Okresní úřad SOkA – Státní okresní archiv

ÚAM – Ústřední archiv a muzeum